fabs

Forsendelsesomslag med foreningsmeddelelser 4/2025

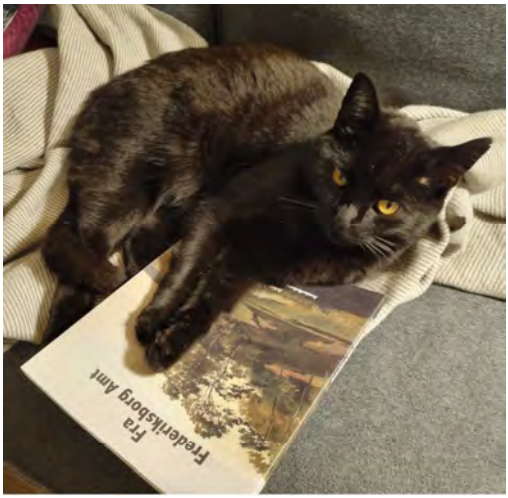

Margrethe Krogh 1942-2025

Margrethe Krogh, formand - formandinden, som vi også, kærligt ment, kaldte hende - for Frederiksborg Amts Historiske Samfund, døde den 23. oktober, 83 år gammel.
Margrethe var Hillerødaner med stort H. Født i byen og student fra den gode gamle Frederiksborg Statsskole og uddannet bibliotekar. Hun blev ansat på Hillerød Bibliotek i 1968 og forlod ikke denne arbejdsplads før pensionsalderen krævede det. Selvsagt tillod hendes lange professionelle virke som bibliotekar og store interesse for lokalhistorien ikke et driverliv på sofaen som pensionist. Hun havde mere i sig og var i 1986 (allerede inden pensionen) med til at stifte Hillerød Lokalhistoriske Forening, hvor hun var formand fra 1993-2005. Hun var tillige formand og arkivleder i Brødeskov Lokalhistoriske Forening og havde medvirket til etableringen af Hillerød Leksikon. Hun har også bidraget til flere lokalhistoriske bøger og tidsskrifter

Margrethe blev formand for FAHS i 2020 og har i sit virke for vor kulturhistoriske forening ydet en uvurderlig indsats. Trods hendes ikke helt ungdommelige ydre, var hun til gengæld ungdommelig af sind og havde en stor faglig viden om den forening, hun brændte så meget for. Hun var selvsagt et litterært menneske, og hun var en hård men retfærdig kritiker af de forslag til bøger og tekster, hun modtog. Hun læste det hele godt og grundigt og meddelte sin uforgribelige mening om kvaliteten. Som det ordentlige menneske hun samtidig var, holdt hun stædigt fast på, at foreningens kvartalsblad ikke skulle være »poppet«; det skulle skrives i et ordentligt sprog og have en optimal faglig kvalitet og lødighed. Det var således godt at få ros af Margrethe, for så kunne man være sikker på, at ens arbejde var noget nær perfekt! Når hun ved vore bestyrelsesmøder løftede pegefingeren for at føre os ind på dagsordenens rette spor efter vanlige sidespring udi vore egne og vort gamle amts begivenheder og problemer, så vidste vi alle, at vi hellere måtte rette os efter formandinden og vende tilbage til dagsordenen!

Margrethe havde opnået en alder, der kaldte på overvejelser om at afgive formandsposten til yngre kræfter, men ingen af os i bestyrelsen kunne forestille os en ny formand. Margrethe sad for bordenden og gjorde det godt til det allersidste. Vi holdt det sidste bestyrelsesmøde hos hende, og hun lagde ikke skjul på, at hun var alvorligt syg, men at det var så alvorligt, turde ingen af os tænke på. Nu er hun ikke blandt os mere, men Frederiksborg Amts Historiske Samfund vil utvivlsomt leve videre. Det kan vi da i det mindste glæde os over i denne triste stund.

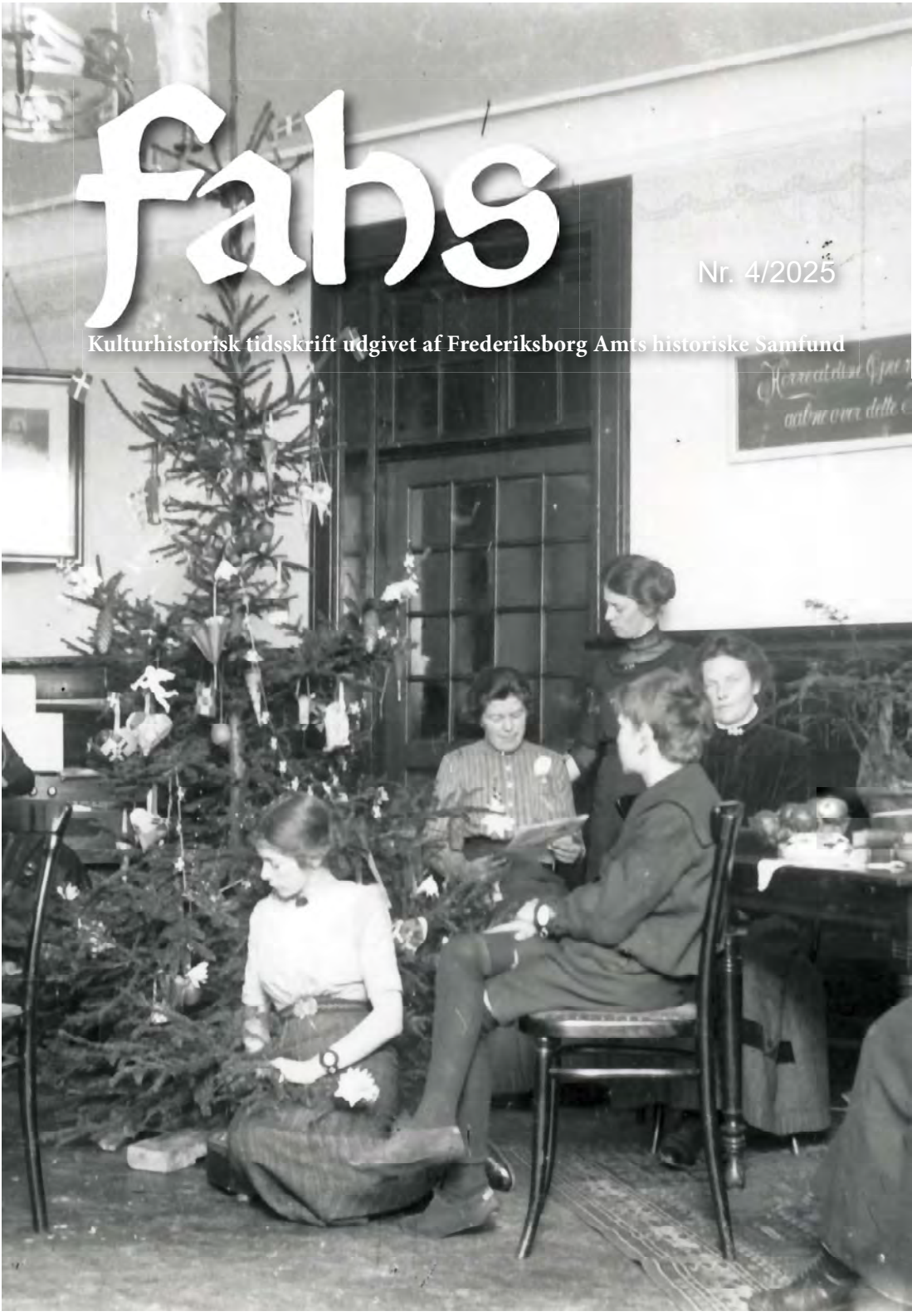

Margrethe Krogh nåede heldigvis at medvirke til vor seneste årbog og se resultatet heraf. Mon ikke Margrethe vil glæde sig over, at næstformandens kat »Tut« bringer et fornøjeligt minde om hendes arbejde. Fotografi: Marie W. Bertelsen.

fahs

Nr. 4/2025

Kulturhistorisk tidsskrift udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund

FAHS
Frederiksborg Amts Historiske Samfund

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund. ISSN-nr: 0906-5644

Tilrettelæggelse:
Lars Bjørn Madsen (ansvh. redaktør)
Layout: Lars Bjørn Madsen
Trykkeri: Toptryk Grafisk ApS, Graasten
FAHS udkommer 4 gange årligt.
Artikler sendes til redaktøren, kilama@stofanet.dk.

Bestyrelsen:
Marie W. Bertelsen (næstformand)
Henrik Bachmann (kasserer)
Lars Bjørn Madsen (redaktør)
Eva Tønnesen (sekretær)
Lene Falster
Niels Bang-Ebbestrup
Lone Hvass (suppleant)

Kontakt til foreningen:
post@fahs.dk
Marie W. Bertelsen: tlf. 2094 5471
Mail: formanden@fahs.dk
MobilePay: 98283
Kontonr: reg.nr. 2670, konto 4374709599

Vedr. medlemskab:
Se hjemmesiden eller kontakt Henrik Bachmann **kasserer@fahs.dk**
På **www.fahs.dk** finder man bl.a. opdaterede oplysninger om udflugter og foredrag. Følg også foreningens side på Facebook med nye artikler og billeder.

Forsidebilledet:

Jul i 1920'erne hos fabrikant og etatsråd F.C. Obel på Grønnehavevej 5 i Helsingør. Fabrikantens tjenestefolk er samlet i spise- og opholdsstuen i det ganske fornemme hjem. Fotografi: Museum Helsingør.

Hellebæk Badehotel en kold vinterdag

Hvis man vil opleve Aalsgaarde fra sin bedste side og have fat i de oprindelige mennesker herude, så må man slå sig ned her en vinter. Det mente i hvert fald maleren og digteren Holger Drachmann, der ligesom flere andre kunstnere fandt vintermotivet attraktivt. Maleren Immanuel Hansen, der havde haft P.S. Krøyer og Kr. Zahrtmann som lærere, boede i området og malede i januar 1912 dette stemningsfulde frostfyldte vinterbillede ved nedgangen til Langebro med Aalsgaardes spirprydede badehotel som baggrund. Maleri i privateje.

De skaber billeder af Nordsjælland i ord og olie

Af journalist og forfatter Svend Aagaard Nielsen

På hjørnet af en lille blind vej i Tisvilde ligger et smukt og gammelt hvidkalket bindingsværkshus. Huset er fra slutningen af 1700-tallet med stråtag og kviste. Idyl med velduftende roser i sommerlandet tænker du umiddelbart, når du ser huset fra vejen. Men hvis du går om i baghaven og ser huset fra nord, afsløres noget, der ikke helt passer ind i den anonyme stokroseidyl. Det er et stort vindue i stråtaget. Det vindue har kastet lys på mange kunstneriske udtryk – ikke mindst malerier og fortællinger.

For indtil 50 år siden kastede vinduet lys ned på kunstmaler Ove Kunerts malerier i hans atelier. I dag giver lyset inspiration til husets ejer pensioneret lokalredaktør og Kunert-ekspert Karl Erik Frederiksens mundtlige fortællinger. Så kunsten lever videre i Ove Kunerts atelier. Blot er Ove Kunerts brede penselstrøg afløst af Karl Erik Frederiksens fortællinger med humor og morale – og de to har mange lighedspunkter.

Maleren Ove Kunert, der blev født i 1893, slog sig ned i Tisvilde og satte huset i stand omkring 1. verdenskrig, og han og hans kone Anna blev der livet ud. Ove Kunert var tidligt blevet anerkendt og populær. Hans talent kom til udtryk i både grafik, træsnit, skitser og især malerier, og han sendte billeder hvert år til udstilling på Charlottenborg, lige fra han var 19 år og før, at han fik sin uddannelse fra Kunstakademiet. Dog måtte han i 1946 for et enkelt år opgive at udstille på Charlottenborg. Han havde simpelthen for travlt med at male bestillingsbilleder. Til gengæld udstillede han billeder lige til sin død i 1975.

Selvportrættet af Ove Kunert – den lyriske naturalist og gode håndværker. Maleri i privateje.

Ove Kunert var naturalismens maler, som var optaget af lyset og naturen. Selv har han engang udtrykt det på denne måde: »Det var lyset, der bestemte, hvorledes vore dage skulle forme sig. Var det godt lys, var jeg i skoven allerede ved fem-tiden om morgenen for at male. Sådan en tidlig morgen i hegnet, når dugdråberne endnu hænger i

nåletræerne og fuglene begynder at vågne, det er det dejligste, jeg ved.« Da han samtidig var jæger, blev mange motiver hentet fra skove, søer og åer. Det var der, han efterhånden udviklede sit eget malerunivers. I de første år i Tisvilde malede han ellers mange billeder ud fra en helt anden inspiration. Det var billeder med lokalt mytologisk inspireret indhold såsom trolde, der kaster sten mod en kirke eller den helbredende Helenekilde. I billedserien »Sagnet om Tisvilde« på 16 malerier skildrer han den hellige Helenes ankomst til Tisvilde.

Malende fortællinger

På samme måde har Karl Erik Frederiksens fortællekunst udviklet sig. Ligesom Ove Kunert viste talent som tegner, allerede da han var 10 år, lærte Karl Erik Frederiksen tidligt at læse – ikke mindst mærkelige historier om andre folkeslag i den populære bogserie OTA Solgryn Bøger hos hans morfar og mormor i det mørke Vestsjælland. Han indsamlede tidligt historier, og vandrerhistorier om alt det farlige fortalt gennem hans tipoldemor og egen mor, og det blev senere føjet til de mytologiske fortællinger. Han så også som barn med egne øjne blandt andet de mytologiske steder Helenekilde og Ellemosen, dengang hans far kørte lastbil i Nordsjælland. Senere

Ove Kunerts maleri af sit eget hus med ateliervinduet er fra 1925. I dag er huset det ældste i hus Tisvilde, der fortsat er helårsbolig.

Karl Erik Frederiksen viderefører traditionen med at fortælle fra generation til generation. Mange fortællinger er formet i huset på Kunertsvej. Fotografi: Svend Aagaard Nielsen.

har blandt andet historien om en badstue opført af Chr. IV midt i Tisvilde inspireret til en malende fortælling om badstuens nisser.
Den store interesse i en årrække for det mytologiske førte til, at han i 2000 udgav bogen »Troldtøjets Sand – samt andre sagn og vandrerhistorier fra Tibirke og Arresøs opland«.
Men ligesom Ove Kunert senere fandt sin helt egen inspiration og udtryksmåde, på samme måde har Karl Erik Frederiksens fortællestil udviklet sig. Måske fordi han også er jæger. Han kan blive inspireret, ligesom Ove Kunert kunne inspireres af en enkelt brændestak i Tisvilde Hegn
»Når Kunert fandt noget, der fascinerede ham, så gengav han det, som han så det. Han fandt hele tiden nye nuancer. Nogle af de brændestabler, der har stået i Tisvilde Hegn, har han formentlig malet mange gange med forskelligt lys,« fortæller Karl Erik Frederiksen.

Malerierne hænger i mange hjem i Nordsjælland, men også i Syd- og Vestsjælland, hvor han gik på jagt samt omkring Valdres i Norge, hvor han og hans kone hvert år tog på ferie. Karl Erik Frederiksen har ikke tal på, hvor mange kunstværker han har. Fotografi: Svend Aagaard Nielsen.

På samme måde kan den pensionerede lokalredaktør selv blive inspireret af et enkelt udtryk og bruge det på en helt ny måde. Hvis han for eksempel har læst ordene »tre rottehaler« i en islandsk novelle, så kan det blive udgangspunktet i en eller flere fortællinger om noget helt andet. Andre gange finder han selv på en historie eller sætter nogle stumper sammen - eller tyvstjæler, som han siger. Fortællingerne må gerne have noget evigtgyldigt og kan være temaer som »den der ikke kan få nok« eller »hvordan man behandler sigøjnere«.
Til forskel fra redaktørens tidligere aktive journalistiske virke, er fortællingerne dog fantasi eller overleveringer.
»Som journalist tjekker jeg altid oplysninger og skriver ikke noget, jeg ikke selv tror på. Når jeg fortæller historier, gør jeg meget ud af overhovedet ikke at tjekke noget. Det er fantasi, og det skal det også være," siger Karl Erik Frederiksen og fortsætter: "Jeg lader mig inspirere af vandrerhistorier, og vandrerhistorier er jo ikke noget, der er skrevet ned, for så standser historien jo der. Nej, en vandrerhistorie skal - som navnet siger - fortælles videre. En vandrerhistorie får aldrig sin endegyldige form. Flere folkemindesamlere, fx

Lyset i skoven fascinerede maleren. Nogle af de brændestabler, der har stået i Tisvilde Hegn, har han formentlig malet mange gange i forskelligt lys. Maleriet er fra 1939.

Evald Tang Kristensen og Svend Grundtvig, har skrevet vandrehistorier ned, men deres formuleringer er ikke en facitliste. Vandrehistorier er mundtlig overlevering og levende organismer, der ændrer sig, når de får lov at vandre videre. Jeg har blandt andet fundet inspiration til nogle af mine i historier i Thorkild Graulunds bøger.«

Anerkendt og glemt

Selvom Ove Kunert har givet navn til den vej, hvor Karl Erik Frederiksen bor i dag, og hvor stuernes vægge er fyldt med hans malerier, så er malerens tidligere store popularitet helt falmet i dag. Han har ingen stor plads i kunsthistorien.

»På Ove Kunerts tid tilhørte de fleste malere modernisterne med et helt andet formsprog, og den lyriske Ove Kunert var ugleset blandt datidens kunstkritikere og kunstskribenter – men han var elsket af alle andre. Det er interessant, at en mand, der på sin tid var bredt anerkendt for sin kunst, i dag ikke regnes for noget som helst. Det er kun på Fuglsang Kunstmuseum på Lolland-Falster, at Ove Kunert har fået lov at hænge sammen med Vilhelm Hammershøj,« fortæller Karl Erik Frederiksen, der vurderer, at de svimlende priser for et maleri på Char-

Ove Kunert er blevet kaldt »Tisvildes maler«, og han solgte også sine malerier direkte ved vejen i Tisvilde. Her ses det skilt, han opsatte ved vejen.

lottenborg i malerens velmagtsdage vil svare til 30-40.000 nutidskroner.

Fortællekunsten udvikles

Medens Ove Kunerts kunstneriske univers ikke tiltrækker sig nutidens interesse, så er interessen stigende for Karl Erik Frederiksens fortællekunst. Han var i 2002 medstifter af Nordkystfortællerne, der har til formål at skabe rum for mundtlig fortælling i Nordsjælland. Han er i dag formand for fortællergruppen, der består af syv aktive historiefortællere, som med egne ord tager udgangspunkt »i den nordligste del af Sjælland – hvor lyset, bølgerne og de store storme giver inspiration til historier, som absolut skal fortælles.«

Historiefortællerne optræder på festivaler, i

Ove Kunert malede mange billeder med lysets spil mellem granerne. Maleriet er fra Tisvilde Hegn malet i 1942.

kirker, sognegårde, caféer og mange andre steder – og med stigende efterspørgsel.
Fortællergruppen opsøgte tidligere inspiration til nye fortællermåder på fortællertræf i ind- og udland. Nu har de skabt deres egen fortællerfestival WOODstories, der om efteråret som regel afholdes ved en skov i Nordsjælland. Man kan møde Nordkystfortællerne på **www.nordkystfortaellerne.dk**.
»I stedet for at tage langt væk for at blive inspireret af andre fortællere, har vi skabt WOODstories, hvor fortællere fra andre egne og lande kommer hertil. Du kan der få fred i dit sind ved skoven, mens du hører historier,« siger Karl Erik Frederiksen.
Maleren og fortælleren ved, hvor det bedste for sindet findes.

Nordsjælland Rundt

Jul i sundtoldstidens Helsingør

I vor forjagede tid, hvor julen er blevet materialiseret til et kommercielt ræs og forlænget med en måned eller mere, er det rart at vide, at der i vor dejlige by Helsingør stadig findes steder, der som tidslommer bevarer mindet om de gode gamle dage. Et af stederne er Strandgade 91, Helsingørs bedst bevarede købmands- og skibsklarerergård fra sundtoldstiden med Danmarks ældst bevarede butikslokale.
Lad os springe tilbage til juletiden omkring 1850. På begge sider af den brolagte Strandgade her i den fine østlige ende af byen, lå rækken af store købmands- og skibsklarerergårde som åbenbare vidnesbyrd om sundtoldstidens velstand. Den forestående jul ændrede ikke gadebilledet synderligt, med mindre sneen ellers havde lagt sig i utide og varslet den hvide jul, som i mands minde har været sindbilledet. Så ryddede man en beskeden gangsti langs husmurene, lod sneen på gaden ligge hele vinteren og bandede over de tilfrosne og sølede, åbne rendestene

midt i gaden. Uskikken med at strø salt på vejene, var man dengang lykkeligt uvidende om. Til gengæld dæmpede den nyfaldne sne larmen fra de jernbeslåede vognhjul, gav et ideelt kaneføre, og børnene kunne kælke lystigt. I havnen lå de mange sejlskibe beskyttet mod vinterens havis, ja oftest var havnen helt fyldt op med skibe, som ventede på bedre tider. Den livlige trafik i gaden af søfolk fra alverdens nationer, som var kommet i land, medens skipper ordnede formalia vedrørende betaling af sundtolden, var forstummet på dette tidspunkt. Om sommeren var det ikke unormalt med 100 klarerende skibe om dagen, men på denne tid af året var tallet betydeligt lavere, om end der eksempelvis den 12. december 1848 var hele 41 skibe, der klarerede øresundstold. Og de søfolk, der trodsede kulden og gik i land på havnebroen for at frekventere byens mange værtshuse og herberger, har ikke mærket synderligt til den kommende jul. Gaderne var ikke pyntet, for nutidens granguirlander fandt man først på i 1930'erne, og de har været en uløselig del af Helsingørs bybillede siden da, om end de desværre ikke længere er den ægte vare. Ejheller byens butikker forkyndte nævneværdigt julens komme. Enkelte af de handlende meddelte dog gerne i Helsingørs Avis (Helsingør Dagblad kom først i 1868), at man havde »Jule-Udstilling«. Man kendte ganske vist ikke til de store pyntede udstillingsvinduer, som i dag frister folk over evne. Butikkerne var tværtimod indrettet i oftest beskedne lokaler med ligeså beskedne vinduer, der kun i enkelte tilfælde var større end boligens. De såkaldte juleudstillinger bestod derfor blot af et fristende udvalg af varer, der var pænt opstillet på disken, i vindueskarmen eller andet passende sted. Fabrikant Leschly & Co kunne eksempelvis i midten af december 1848 meddele, at han i sin butik havde »Udstilling af Parfumerier og Toilet Gjenstande og mange smukke Gjenstande passende til Jule- og Nytarspresenter for Herrer, Damer og Børn«. Andre kunne reklamere med eksotiske frugter som appelsiner og citroner. Det er værd at bemærke, at der stadig kun var ganske få annoncer for julehandel, og at de først blev indrykket fra omkring midten af december. Blader man byens aviser igennem årti for årti, ser man med al tydelighed, hvor meget antallet af annoncører vokser gennem snart hele julemåneden, og markedsføringen bliver mere og mere konkurrencepræget. Og ak ja! I vore dage begynder markedsføringen af julen allerede i oktober.

Samt Billed- og Børnebøger, passende t
J. W. Christensens Bo
JULE-UDSTILLING
af
Marsipan- Chokolade- og Sukkerfigurer til Priser:
2 Øre. 5 Øre. 10 Øre. 15 Øre. 20 Øre indtil 1,50 Øre:
Dadler i Kurver.
Konfekt-Rosiner,
Krakmandler,
Catherinehlommer,
Messina-Appelsiner.
Chokolade-Stænger.
Do. Pastiller,
Do. Fraiine,
Konfekt,
Juletræ-Pynt.
Vahlnødder,
Spanske Nødder,
Brændte Mandler,
Smyrna-Figen,
Julelys.
Parfumer,
franske, engelske og danske Extralta i Flacon og los Vægt.
Helsingørs Materialhandel.
Magnus Mahrt.
M. Christiansens Modemagasin,

To hunde på en gade. Tegning af Johan Thomas Lundbye 1843. Statens Museum for Kunst.

De satans hunde

I sommeren 1854 kunne man læse følgende harmdirrende læserbrev i Helsingørs Avis:

»Det vilde vistnok være ønskeligt, om der fra Politiets Side gjordes et eller andet Skridt imod den Masse af Hunde, som findes her i Byen, og hvoraf en stor Deel løbe herreløse omkring, for at forhindre flere Ulykkestilfælde end de, som alt i denne Tid ere indtrufne ved den saakaldte Hundegalskab, hvilken muligen nu vil yttre sig i en høiere Grad ved den indtraadte stærke Varme; og nu vilde det Hensingsmæssigste vistnok være, at lade publicere, at enhver Hund, som fandtes uden Mundkurv, vilde strax blive bragt op og dræbt.«

Genbrugets glæder

Tænk, der var engang, hvor man var særdeles miljøbevidst. Ikke fordi man tænkte på misbruget af vor jords snart knappe ressourcer, men fordi man var nødt til at være det. Man var nemlig truet af en så væsentlig ting som manglen på det gode Wiibroe-øl. Det var under krigen, nærmere betegnet i sommeren 1940.

Næppe havde tyskerne besat landet, før manglen på råstoffer gjorde sig gældende, og dette manede befolkningen til at udvise den størst mulige sparsommelighed med det man havde. Ølkapselfabrikanterne forsøgte derfor i samarbejde med Bryggeriforeningen at indføre genanvendelse af de brugte ølkapsler ved simpelthen at rette dem ud og forny de gamle korkskiver og aluminiumsindlæg. Det øgede samtidig beskæftigelsen.

Problemet ved denne genbrugsproduktion var indsamlingen. Kapslerne måtte ikke, i modsætning til alt det andet jern, man i nødens stund måtte indsamle og genbruge, være den mindste smule rustne. Derfor måtte bryggeri-

erne ved store annoncer i dagspressen anmode publikum om ved indsamlingen, at kapslerne nænsomt blev taget af bajerne og opbevaret på et tørt sted. Helst skulle de endog tørre kapslerne af, inden de blev puttet ned i en pose eller æske for derefter at blive afleveret hos den handlende. Hos alle købmænd, marketenderier og på værtshusene var der opstillet særlige beholdere til indsamling af kapsler. Nogle købmænd var endog så store idealister i dette indsamlingsarbejde, at de nægtede at udlevere øl til dem, der ikke medbragte et passende kvantum kapsler. Ølkuskene sørgede for den videre transport af de indsamlede kapsler til de to fabrikker, der havde påtaget sig genbruget af disse. Museum Helsingør har i samlingen en af de beholdere, som man benyttede til indsamlingen af de brugte kapsler (fotografi side 10). Det er lidt af en særegenhed, da disse beholdere i sagens natur næsten alle er gået tabt i årenes løb. Beholderen er fremstillet af kraftigt genbrugspap med følgende tekst påtrykt: Uden Kapsler intet Øl - Aflever Deres brugte Kapsler.

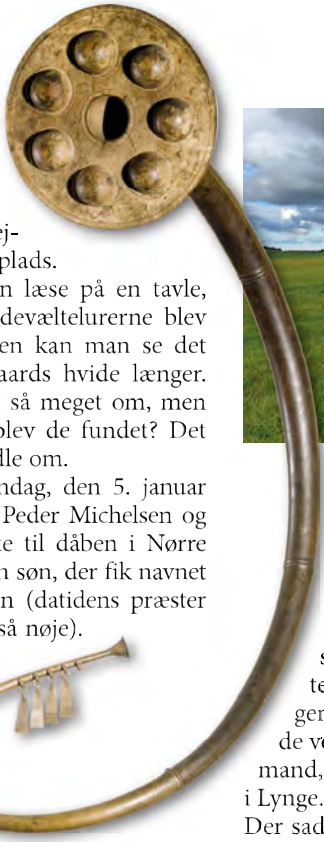
Indsamlingen af kapsler var ingen succes, og man opgav det snart igen.
I 1942 var det imidlertid så galt med ressourcerne, at man atter måtte iværksætte en indsamling af brugte ølkapsler. Store avisannoncer anmodede igen den tørstende befolkning om, at hvis de skulle gøre sig håb om at få del i den i forvejen rationerede øl, måtte de pænt aflevere de brugte kapsler. Man gjorde i annoncen opmærksom på, at kapslerne blev steriliseret inden genanvendelse, og at dette genbrugsarbejde samtidig var med til at opretholde beskæftigelsen - og frem for alt »at sikre den størst mulige Forsyning af øl og Mineralvand.« Heller ikke dennegang blev indsamlingen særlig vellykket, men den blev, såvidt jeg ved, opretholdt til krigens slutning, hvorefter kapslerne atter fik lov til at flyde på gader og veje. Siden forsvandt korkindlægget i kapslerne og nu er det PVC-indlægget, der giver de miljøbevidste grå hår i hovedet. Og kapslerne flyder stadig på trods af affaldssorteringen i vor kommune!

Ole Pedersen

- en bonde i Lynge i 1700-tallet

Af Eva Tønnesen

Når man kører fra Lillerød ud ad Kollerødvej i retning af Lynge står der et seværdighedsskilt i vejkanten ved en lille P-plads. Står man ud, kan man læse på en tavle, at det var her, at Brudevæltelurerne blev fundet. Inde på marken kan man se det nuværende Fuglerupgaards hvide længer. Lurerne er der skrevet så meget om, men hvordan og af hvem blev de fundet? Det skal denne artikel handle om.

På helligtrekongers søndag, den 5. januar 1719 bar fæstebonden Peder Michelsen og hustru deres førstefødte til dåben i Nørre Herlev kirke. Det var en søn, der fik navnet Oluf eller Ole Pedersen (datidens præster tog ikke navneformen så nøje).

Dengang brugte man patronymer som efternavn. Faderen var veletableret fæstebonde på sin gård i landsbyen. Det samme gjaldt hans bror Niels Michelsen, der havde Kirkehavegaard i Lillerød i fæste. Ole fik efterhånden 8 søskende. For øvrigt stod farbroderen og hans kone faddere til de fleste børn i søskendeflokken.

Fæstebønderne i Nordsjælland hørte typisk til krongodset. De var herved fritaget for at skulle så og høste på herremandens marker. De havde andre opgaver, men de var ikke så indgribende i deres fæstegårdes drift. Derfor var de ganske godt kørende økonomisk set, når de ikke var ramt af tidernes ugunst.

Ole blev på egnen, idet han slog sig ned i Lynge. Her kan vi se i Lynge sogns kirkebog, at han i en alder af 23 år blev viet til den 21-årige pige, Anna Jensdatter, i september 1742. Allerede juledag samme år bar de deres førstefødte til dåben. Så her har vi forklaringen på, at de giftede sig i så ung alder: de ventede barn. Men Ole var en driftig mand, og i 1745 fæstede han gård nr. 24 i Lynge. Den hørte ligeledes til krongodset. Der sad godt nok en fæster på gården ved navn Jens Pedersen, men han afstod fæstet efter overenskomst. Ole betalte en større sum end normalt til regimentsskriveren, kongens repræsentant på egnen, nemlig 26 rigsdaler og 4 mark, mod normalt 2 til 4 rigsdaler, så mon ikke hans far og/eller farbror har hjulpet med et lån?

Man kan i ryttergodsregnskaberne følge, hvordan Ole har klaret sig. De første år har han haft svært ved at betale den årlige landgilde. Alligevel ofrer han det nødvendige beløb for at sætte to stude og et par kalve på eftergræsning på ladegårdsmarker-

ne i 1748. Det var der kun to andre bønder i Lynge, der bød ind på.

Han var således initiativrig og klarede sig efterhånden godt, men i 1756 dør han kone i barselsseng 35 år gammel efter at have født 8 børn. Det ældste barn var kun 14 år, så Ole stod tilbage med en flok mindreårige børn. Han var nærmest tvunget til at finde en ny kone, der kunne tage sig af børnene og udføre de kvindelige arbejdsopgaver på en større bondegård. Han fandt hurtigt Anne Marie Jensdatter, måske en yngre søster til den afdøde hustru? De blev trolovet i maj 1756 og viet i oktober samme

Udsnit af det første matrikelkort efter udskiftningen af Lynge i 1779, visende Ole Pedersens lod i den nordlige del af bymarken. Hans gård er ikke vist på kortet, men den blev opført umiddelbart øst for vejen til Kollerød, omtrent hvor matrikelnummeret 3 med rød farve er skrevet. Kortet er behørigt forsynet med angivelser af de lokale stednavne, og her ser man betegnelsen »Brudevældene« på de omhandlede jorder. Bemærk områdets mange rundhøje fra bronzealderen, hvor fire af disse på rad og række er angivet på nabolodden nr. 2. Kort- og Matrikelstyrelsen.

Udskiftningskort over Lynge opmålt og tegnet i 1779. Ole Pedersens jordlod på den nordlige del af bymarken har fået betegnelsen C, men gården er endnu ikke opført. Kort- og Matrikelstyrelsen.

år. Hun viste sig at være mere livskraftig, idet hun magtede at føde 13 børn, hvoraf de 7 nåede voksenalderen. Man skal huske, at der var en uhyggelig børnedødelighed i gamle dage. Så det er imponerende, at hele 7 børn af de 8 fra første ægteskab nåede voksenalderen.

Livet gik videre på gården, men der stødte nye ulykker til. I de sidste år af 1760'erne kom kvægsygen til egnen. Også hestene blev ramt af sygdom, ligesom der var misvækst på markerne. Det ses tydeligt på godsregnskaberne, hvor Ole kom i restance i årene 1767-69 og måtte låne udsæd det sidste år for overhovedet at kunne tilså sine marker. Når der var misvækst, måtte man sidst på vinteren spise af udsæden for at overleve. I regnskabet fra 1770 var det ikke meget bedre, idet regimentsskriveren anfører, at Ole har mistet 2 heste (prissat til 30 rigsdaler) og 6 stykker kvæg, ligesom han har 5 små børn at brødføde. Men det

var samme sørgelige historie hos de andre bønder i sognet. Det var hårde år for Lynge sogn. Derfor søgte regimentsskriveren i september 1771 om fritagelse for betaling af landgilde i sognet det år. Men Ole var allerede ved at komme ovenpå igen, idet han skyldte mindre end de fleste andre i sognet det år og havde behov for at låne mindre udsæd.

Vi er nu nået ind i den periode, der er blevet kaldt for landbrugsreformernes tid, hvor bønderne begyndte at få udskiftet deres gårde af fællesskabet og samlet jorden i et stykke. Det skete også i Lynge. Faktisk var man her de første i hele Frederiksborg Amt til af benytte sig af de nye muligheder, som reformerne gav. 7 ud af Lynges 23 bønder gik i 1779 sammen med bønder fra nabosognene om at sende en ansøgning om udskiftning og udflytning af deres fæstegårde til Det kongelige Rentekammer. Den 12. juni 1779 sendte regimentsskriver Rosenquist en betænkning til amtmand Lewetzov om udskiftning af de berørte gårde samt forslag til bygningshjælp. Blandt de 7 gårdmænd fra Lynge var Ole Pedersen.
Rosenquist søgte om, at hver af de 7 udflyttere fik 100 rigsdaler i bygningshjælp med den begrundelse, at deres gårde i landsbyen var næsten faldefærdige. (Normalt kunne skelettet til bindingsværksgårde jo flyttes til et nyt sted.) Hertil kom 80 egestolper på en længde af 4 alen. Træerne blev anvist i skoven, og så måtte bønderne selv fælde og skære til. Endelig skulle de have 2 års fritagelse for at betale landgilde og udføre hoveri. Lewetzov afgav hurtigt et svar. Han billigede ansøgningen med nedsatte bygningshjælpen til 80 rigsdaler og tømmeret til 60 egestolper. Skattefritagelsen gik derimod uændret igennem.
Ole og Anne Marie måtte nu flytte fra landsbyens trygge omgivelser ud på et stykke jord ved Kollerødvej (moderne navn). Her byggede Ole sin nye gård med hjælp fra sine voksne sønner og opdyrkede jorden. Det var ikke al hans jord, der var lige god, idet gården omfattede to større moseområder, der gik under navnet Brudevælte (på kortet side 13 betegnet Brudevældene). Gården fik navnet Fuglerupgaard, og det hedder den stadig. Men bygningerne er ikke de originale.
Ved den første folketælling i Danmark fra 1787 boede Ole stadig på gården med 6 af sine mange børn. De var i alderen fra 7 til 45 år, idet den ældste søn fra første ægteskab stadig boede hjemme og arbejdede som karl på gården. Men til sidst blev han ked af at vente på at overtage gården, da hans far blev meget gammel og giftede sig med en enke i nabolandsbyen og blev herved gårdmand. Men der var stadig tre sønner, der kunne hjælpe til på Fuglerupgaard. I hhv. 1795 og 1796 havde Ole 6 svin og 4 sommergrise på olden. Han var også stadig rask og rørig trods sin høje alder. En junidag i 1797 gik han ud i sin mose for at skære tørv til vinterens opvarmning. Stor var hans forbavselse, da han stødte på metalgenstande i mosejorden. Det viste sig at

Fuglerupgaard, som den ser ud i dag. Den findes samme sted som den oprindelige, der blev opført umiddelbart vest for landevejen til Kollerød. Ejendommen har adressen Kollerødvej 72. Fotografi: Eva Tønnesen.

være 6 mærkelige hule horn, der endte i runde plader forsynet med buler i metallet, der for øvrigt var messing. Ifølge Plakaten af 7. august 1752 skulle oldtidsgenstande, også kaldt for danefæ, afleveres til myndighederne imod en godtgørelse svarende til genstandenes værdi. Ole afleverede pligtskyldigt sit fund til amtsforvalter Arentz på amtstuen i Hillerød. Hornene gik nu videre til amtmand Lewetzov med et følgebrev, der er indført i Frederiksborg Amtstues Correspondance-Protokol med en beskrivelse af fundet og fundomstændighederne. Fra Hillerød sendtes hornene til Det kongelige Rentekammer i København.

Godt en uge efter gik Ole igen ud for at grave tørv, og nu stødte han på de manglende mundstykker til de mærkelige messinghorn, som man aldrig havde set magen til på dette tidspunkt. De blev sendt samme vej som de første dele. Som tak for sin ærlighed modtog Ole siden 30 rigsdaler (samme beløb som hans to heste i sin tid blev vurderet til). Altså en pæn stor sum. Hornene var naturligvis de såkaldte Brudevæltelure, det første og største fund af lurer fra bronzealderen.

På dette tidspunkt var Ole 79 år gammel. Han var efterhånden mæt af dage og døde året efter, 80 år gammel Han blev begravet fra Lynge Kirke (fotografiet herover) den

17. oktober 1798. De ældre sønner var blevet trætte af at vente på at kunne overtage gården, så det blev den yngste søn i det sidse kuld, Bent Olsen, der arvede fæstegården. Der var nemlig sket endnu en reform i mellemtiden, som gjorde dette muligt. I 1784 havde myndighederne nedsat Den lille Landbokommission, der skulle forberede indførelse af arvefæste på krongodset.

Den 10. februar 1790 søgte bønderne fra Lynge og Kollerød om overgang til arvefæste, og 1795 kunne arvefæsteskøderne i Lynge underskrives. Også Ole skrev med glæde under på sit arvefæsteskøde på Fuglerupgaard. Derfor kunne Bent føre sin fars livsværk videre.

Med dette maleri af Carl Locher (i privateje) forestillende Hulerød Badehotel med Nakkehoved i baggrunden, ønsker vi vore læsere en glædelig jul og et godt nytår.

Parti fra kyst-skrænten ved Marienlyst. Fotografi: Lars Bjørn Madsen 2004.

PP

POST DANMARK

FAHS

Frederiksborg Amts

Afsender: Frederiksborg Amts Historiske Samfund ved Henrik Bachmann, Gartnervænget 7, 3400 Hillerød

JULENYHED

Da det tit kniber med at finde en egnet Plads til Nilfisken, har vi i Aar som en fiks Julenyhed, — der iøvrigt hele Aaret rundt vil være egnet som Gave — ladet fremstille et Overtræk til Støvsugeren, saa den kan opbevares inde i Stuen, fremtrædende som en Mascot i dansk Nationaldragt. Denne Mascot leveres for Kr. 6. — Faas hos de lokale Forhandlere.

Nilfisk

Eneste danske Støvsuger

Leveres paa Ratebetaling fra 6 Kr. pr. Maaned.

A/S FISKER & NIELSEN - Kbhvn. F. - Tlf. 9650

KUPON: *Undertegnede ønsker gratis tilsendt et illustreret Katalog over Nilfisk.*

Navn .....

Stilling .....

Adresse .....

Vores kasserer har en hjemmeside, hvor han viser billeder fra Nordsjælland.

Det er billeder fra Hillerød, Gribskov, Fredensborg og Halsnæs kommuner. Derudover et hæfte »Engang og Nu i Hillerød« og »Nordsjællands Hospital i Hillerød 2017« samt kunstværkerne i Hillerød offentlig rum.

Skan QR kode - brug mobiltelefonens kamera - og man kommer ind på siden.